

ДВАДЕСЕТА СТАТУСНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ХАГ, 13. МАРТА 2007. ГОДИНЕ

Молим устаните. Међународни кривични суд за бившу Југославију заседа.

Изволите сести.

Жан-Клод Антонети: Госпођо представнице Секретаријата, молићу да најавите предмет.

Секретар: Добар дан, господине судија, ово је предмет ИТ 0367 ПТ Тужилац против Војислава Шешеља

Жан-Клод Антонети: Хвала, госпођо представнице Секретаријата. Молићу да ми се оптужба представи јер вас не познајем, па вас молим да кажете своје име.

Тужилаштво: Данијел Саксон у име Тужилаштва, заједно са колегом Урлихом Масемајером са десне стране и госпођом Аном Каталинић, референткињом за предмет, која седи мени с лева.

Жан-Клод Антонети: У реду, хвала. Нећу тражити од господина Шешеља да ми се представи јер је он познат. Ова седница је статусна конференција и током ове статусне конференције имам намеру да се осврнем на неколико тема. Као прво, хтео бих анализирати ситуацију која нас је довела до тога да, ево данас, крећемо са поступком готово од нуле, што је заправо и разлог ове статусне конференције. Као што сви знају, оптужени који је овде присутан је предмет оптужнице која је подигнута у фебруару 2003. године. Неколико дана након подизања оптужнице, господин Шешељ је добровољно дошао у Хаг како би одговорио на оптужбе. Неколико дана након тога одржана је седница, односно прво појављивање оптуженог и господин Шешељ се изјаснио да није крив по тачкама оптужнице. Према томе, господин Шешељ има право на претпоставку невиности и да му се омогући да докаже своју невиност. Као такав, има своја права оптуженика.

Неколико месеци након првог појављивања господина Шешеља пред судом и ја сам дошао у овај суд, и то у октобру 2003. године и распоређен сам у Претресно веће број два, које је задужено за поступак против господина Шешеља. Одмах сам установио да постоји одређени број проблема, што ми је омогућило да утврдим каква је ситуација и на основу чињеница формално је утврђено да господин Шешељ жели да се брани сам. Он је одбио да му се додели адвокат и обратио се већу са тим проблемом. Лично сам се слагао са господином Шешељем, јер сматрам да оптужени према Статуту има право да се брани сам и ја сам по том фундаменталном питању издвојио своје одвојено и различито мишљење, у коме сам тврдио да господин Шешељ има право да се брани сам. У том погледу издвојио сам две околности које би могле омогућити једном међународном суду да додели адвоката и против воље оптуженога, а то су: да оптужени није у стању сам да се брани, што по мом мишљењу није био случај са господином Шешељем, који је професор права, те је као такав савршено способан да се сам брани, а друга околност је ситуација када један оптужени из неког душевног, патолошког разлога није у стању сам да се брани, што такође по мом мишљењу није случај господина Шешеља. Имајући то на уму, на основу тога сам изнео своје издвојено и различито мишљење и признао право господину Шешељу да се брани сам.

Уследила је борба господина Шешеља да оствари то своје право. Знам да је то била једна тешка борба, јер је неколико судија њему то право одбило, све док, нажалост, господин Шешељ није као метод предузео штрајк глађу и тако изложио опасности властити живот. На сву срећу, Жалбено веће је било позвано да реши то питање и мудро је закључило да господин Шешељ

има право да се брани сам. И ево данас господин Шешељ је овде сам, без бранилаца и у стању је да се брани сам. Наравно, њему ће помагати његови саветници, на шта ћу се осврнути нешто касније. Што се мене лично тиче, ја нећу никада наметнути адвоката господину Шешељу, нити ћу именовати пријатеља суда у ту сврху.

Међутим, то није био једини проблем који је пред господином Шешељом већ неко време у овом Трибуналу. Поред тог проблема постојало је питање обелодањивања доказног материјала с обзиром на чињеницу да је господин Шешељ хтео на властитом језику имати документе по правилима 66 и 67 Правилника о поступку и доказима. И по том питању ја сам имао различито мишљење од својих колега. Ја сам, наиме, сматрао да један оптужени мора имати на свом језику копије материјала којима је оснажена оптужница односно материјала на које ће се ослањати оптужба када буде почела изводити доказе и по том питању ја ћу тако и поступити. Наиме, оптужени ће имати право да има на папиру сав доказни материјал из овог предмета, из овог списка. То је друго питање о коме сам се потпуно слагао са оптуженим.

Треће питање с којим је господин Шешељ био суочен у односу на администрацију Трибунала је могућност да има једнака средства на располагању као и тужилац. Као што сви знамо, ова процедура се заснива на правној традицији комон лоа. Према томе, оптужени је тај који води истрагу. Он сакупља своје доказе. Тужилац води истрагу, не судија, према томе и оптужени мора водити своју истрагу како би припремио властите сведоке и властите доказе. Према томе, у светлу принципа равноправности страна оптужени има право на једнаке ресурсе. Ми, наиме, нисмо у поступку у систему континенталног права. Статут признаје право оптуженом на располагање средствима која ће му омогућити да води своју одбрану, што значи, наравно, и одређена материјална средства, али исто тако и финансијска средства, новчана средства односно могућност да покрије трошкове своје одбране. Ја сам и по том питању издвојио мишљење на основу којег један оптужени у склопу припремања своје одбране мора бити потпомогнут од стране Трибунала.

Дакле, то су три елемента у вези којих сам се ја савршено слагао са оптуженим у овом предмету и сматрам да, да смо на време решили ове проблеме, ми данас не бисмо били овде. Јер у историји међународног права, међународне правде један поступак овде по први пут почиње испочетка, и то статусном конференцијом, због проблема који нису били решени.

Штрајк глађу оптуженог, на сву срећу, се окончао током децембра прошле године и надам се да ће бити омогућено да се обнови дијалог са оптуженим и на другим инстанцама овог Трибунала, секретар–оптужени, оптужени–тужилац и тако даље и да ће тај дијалог омогућити оптуженом да се на најбољи могући начин брани, под претпоставком, наравно, да је невин, дакле на основу принципа презумпције невиности, док се не докаже кривица.

Пре неког времена председник је затражио од мене да се заузмем односно укључим у овај случај, и то на претпретресном нивоу. Ја моментално водим једну главну расправу и заседамо свакодневно, међутим, ја сам у општем интересу прихватио овај предмет сматрајући да могу обновити дијалог и да могу омогућити поновни почетак овог поступка.

Овај поступак, наравно, и даље скрива читав низ нерешених проблема. Међутим, претпретресни поступак односно статусне конференције ће нам омогућити да идемо даље и да се и тужилац и оптужени припреме за суђење како је најбоље могуће. Ја конкретно сада, када ово говорим, имам на уму чињеницу да је оптужени у Хагу већ више од четири године и он већ четири године, односно нешто више, чека на свој поступак. Ја сам био у већу које је било иницијално задужено за овај предмет и као такав био сам врло изненађен чињеницом да тај поступак никако не креће. Међутим, тај поступак је био стално у фази која није омогућавала нормалан почетак, а оптужени већ четири године чека на почетак поступка, што ми се чини потпуно ненормалним. Према томе, ми би требало да покушамо поступати што је могуће брже, да бисмо

могли да надокнадимо, уколико је то могуће, кашњење које се у међувремену нагомилало и да омогућимо поновни почетак овог поступка у добрим, односно одличним околностима, како за господина Шешеља, тако и за Тужилаштво.

Ово је поступак, ово је процедура која нас обавезује на дијалог. На дијалог, наравно, између тужиоца и оптуженог. Уколико тај дијалог изостаје, уколико га нема, е онда следи интервенција претпретресног судије. То је његова дужност и ја имам намеру да се томе потпуно посветим, односно имам намеру да се ангажујем на поновном успостављању тог дијалога. Имам намеру ускоро да издам једну одлуку о превозу на лице места и хоћу у том погледу лично да видим какве су околности, каква је ситуација у којој се налази господин Шешељ. Ја ћу обићи лице места како бих видео тачно који су то конкретни проблеми и какви су конкретно услови.

Господине Шешељ, уверавам вас да ћу учинити све што је у мојој моћи да поново успоставим дијалог, да саслушам све што имате рећи и да ћу покушати да решим, наравно, у мери у којој је то разумно могуће очекивати, оно што ви тражите. Исто тако и да ћу се осврнути на захтеве, предлоге и читав низ других поднесака које сте ви поднели.

Што се тиче поднесака, ја сам пре неки дан покушао да направим биланс поднесака које сте ви током ове последње четири године поднели. Дошао сам до страшног броја – више од 240 поднесака. Наравно, као оптужени, ви имате право на подношење читавог низа поднесака. Међутим, ја вам морам напоменути да вас је састављање 240 поднесака у потпуности ангажовало и узело ваше време, а вама је најважније да се припремите за суђење. Та припрема од вас ће тражити озбиљан ангажман. Ја бих само хтео да вас упозорим да не трошите време на подношење периферних поднесака, јер оно што је од кључне важности је главна ствар овог предмета, меритум овог предмета. Ви сте сада у једној двојакој ситуацији: ви сте оптужени, али сте и властити бранилац. Као адвокат властите ствари, ви морате исто тако бити у могућности да мирно процењујете ситуацију. Наравно, има неколико потпуно легитимних захтева, ја сам их малочас и споменуо, међутим, они су или решени или ће се ускоро решити. Постоје неки поднесци за које ви сматрате да су вероватно нужни, међутим, верујте ми, у читавом том збиру поднесака има и неких који су, по мом мишљењу, за вас били губитак времена.

У овом тренутку постоји неколико нерешених поднесака, текућих поднесака на које ћемо имати прилику осврнути се касније, јер ја имам намеру да се ми виђамо готово сваке две недеље, како бисмо поступали што је брже могуће, дакле, сваке две до три недеље и тада ћемо имати прилику да се осврнемо на све ове поднеске. Ја ћу такође затражити од тужиоца да и они погледају један одређени број поднесака које су они поднели. Док сте ви лежали на болничкој постељи, они су и даље наставили подносити своје поднеске. И на то се такође треба осврнути. Било како било, ми ћемо сва та питања имати прилике да размотримо. Мислим сада првенствено на питање текућих поднесака, а наравно, у сврху припрема овог суђења у најбољим могућим условима за вас и у циљу брзог поступања, јер знате и ви и Тужилаштво да Статут налаже брзо суђење. Међутим, када се каже брзо суђење, не мисли се на експедитивно суђење, мисли се на добро припремљено суђење. А ово суђење је све, само не добро припремљено моментално.

Као закључак хтео бих изнети следећу анализу. Господине Шешељ, ви сте се у једном тренутку нашли пред својеврсним зидом и имали сте утисак да вас не чују. Једино решење које вам је било на располагању био је штрајк глађу. То је жаљења вредно и сви морамо извући из тога поуке и треба да почнемо испочетка, како ви, тако и ми, једну беспрекорну процедуру, један беспрекорни поступак како бисте се ви могли суочити са изазовима овога поступка. Ви сте суочени са оптужницом. Тужилаштво мора доказати тачке те оптужнице, а ви наравно, имате право бранити се од оптужби садржаних у тој оптужници и дати свој противодговор.

Ја, ево већ има четири године, имам прилику да посматрам шта се догађа у односу на вас, прво као члан Расправног већа ИИ, а и касније, и мој утисак је следећи. Постоје позитивни фактори у вашем држању. Ви сте се, као прво, добровољно предали Трибуналу. Ви сте почели подносити захтеве и предлоге који се могу оправдати. Сваки пут када сте били позвани на рочиште, имали сте један нормалан став. Ви сте, надаље, сведочили у поступку који се водио против господина Милошевића и то је прошло без инцидената. Према томе, постоји одређени број фактора који говоре у прилог чињеници да сте као оптужени имали вољу и жељу да одговорите на захтеве правде и правосуђа. Са друге стране, имали сте осећај да вас не слушају, да вас не разумеју, што је резултирало одређеним држањем које су неки могли сматрати неприменим визави Трибунала. Ја сам сматрао да је то било држање човека који је имао осећај да га се не слуша и чија се права нису признавала. Ако пођемо од тога, изражавам наду да се у будућности ми више нећемо суочавати са оваквом врстом потешкоћа. Констатујем једну, коју не бих смео избегавати, а то је, господине Шешељ – након што сте спорили легитимитет односно легалитет овог трибунала, питање које је решило Жалбено веће, ви сте, наиме, кренули у читаву једну серију оптужби на рачун судија. Ја сам погледао колики је број судија чије сте изузеће тражили и закључио да је то бројка од 12, од којих су два председници Трибунала и закључио, на сву срећу, да ја нисам међу њима, односно да нисте тражили моје изузеће. Што сте тога тиче бићу врло јасан, господине Шешељ. Наравно, ви увек имате право да тражите изузеће неког судије, међутим, правилник који се по овом питању примењује је да се судија може изузети када постоји сумња у његову непристрасност. Ја желим само да вам кажем да што се тиче вас, вашег предмета, нисам ни на који начин пристрасан и ја ћу на тај начин и разматрати елементе односно материјал из овог списка. Такође ћу узети у обзир, када за то дође време, и ваш начин извођења доказа. Моје колеге ће такође заседати у том већу, ја ћу са њима сарађивати и ја ћу са њима заједно доносити одлуке, господине Шешељ. Треба имати поверења у овај трибунал. Овај трибунал је донео читав низ одлука и када их погледате, видећете да је донесен и одређени број ослобађајућих пресуда и да су се у великом броју предмета оптужени изјаснили кривим, али да је дошло и до ослобађања од оптужби односно од кривице. На основу свега тога могли сте се уверити да је овај трибунал непристрасан и да сам ја као такав независан и да ћу здравог разума мирно размотрити све доказе у овом предмету. Наравно, увек имате право захтевати изузеће, међутим, ја морам рећи да ћу бити изненађен у том случају јер нећу схватити зашто тражите изузеће још једног, дакле тринаестог судије и тако даље. Хтео сам вам ово рећи зато јер је Трибунал узео ваше време и не желим да се мисли да је то на уштрб ваше одбране. Треба, дакле, сада променити став, треба се припремати. Веће и ја као претпретресни судија ћемо се побринути да се припремите што је боље могуће за суђење и у том погледу не морате имати никаквих бојазни. Знајте да ћете увек бити саслушани.

Господине Шешељ, ако желите сада након овога интервенисати, ја ћу вам дати реч.

Проф. др Шешељ: Господине Антонети, ја сам искрено запањен што први пут за ове четири године чујем са места председавајућег судије разложно, трезвено, зрело правничко размишљање. Никада то раније са тог места нисам чуо и док траје та моја запањеност, рекао бих вам само неколико ствари које се тичу овога што сте изложили. Мојих 240 или 250 поднесака је поднесено у жару једне егзистенцијалне борбе. Ви се сећате да је велики број поднесака био са тематиком којом сам вештачки производио сукоб интереса са наметнутим стенд бај браниоцима, да сам просто измишљао најгоре могуће увреде да саспем на рачун стенд бај браниоца, да сам ангажовао своје правне саветнике да они још више измисле како би том наметнутом браниоцу било морално немогуће да седи поред мене у судници.

Мене су околности на то натерале. Да је мени од почетка гарантовано ово што сте ви рекли, да ћу сав материјал добити на српском језику, на папиру и да ми неће ускраћивати право да се сам браним, ничег ту не би проблематичног било, ја вам то гарантујем. Ако се овај процес сада настави у овом смеру, мене не интересује ваша коначна пресуда. Ја знам да сам Србин, да

Србе овде не ослобађају и мене то не интересује. Мене интересује исправан процес, да се поштује судска процедура, да ми се не ускраћују процесна права и ништа друго.

Али, постоје неке ствари које још увек онемогућавају да овај процес буде по правилима основне процедуре. Ви сте видели на шта личи ова оптужница. Модеран правни систем ово не трпи. Овако зацрњена оптужница од стране до стране, на шта ово личи. Када би мени студент на факултету донео овакав семинарски рад, ја бих га оборио на испиту. Оптужница мора бити конзистентна и кохерентна. Тужилаштво је имало четири месеца паузе да ово прекуца, среди и да ми поново уручи, да би се по овој оптужници могао водити процес. Инсистирам, господине Антонети, да ви и ваше судско веће наложите тужиоцу, за то им не треба много времена, да се ово среди, да постоји једна пристojна оптужница од чијих оптужби ћу се бранити.

Даље, коначна верзија претпретресног поднеска Тужилаштва мени још није достављена. Био је један претпретресни поднесак за прву оптужницу, па је био додатак за проширену оптужницу, па сада, када је редукована та оптужница, ја немам нов претпретресни поднесак. А претпретресни поднесак је други у рангу докумената које подноси Тужилаштво у претпретресној фази. Мени треба пречишћен текст, коначна верзија претпретресног поднеска Тужилаштва на коју бих ја онда поднео претпретресни поднесак одбране.

Треће, мени треба коначан списак сведока. Имали су неке сведоке, неки су им у међувремену поумирали, неки се поубијали, извршили самоубиство, четири године су прошле. Они нове доносе, од неких сами одустају. Ја сада немам пречишћен текст сведока оптужбе. Ја на томе инсистирам. Немам пречишћен текст списка доказних предмета. То ми морају дати пред почетак суђења. Желим и да видим те доказне предмете. Ја сада не знам шта су доказни предмети, шта нису, шта је остало, шта није остало.

Затим, они мени још нису доставили огромну количину докумената на српском језику и на папиру. Ви сте поменули правило 66 и 67. Ја ту помињем и правило 68. По првој тачки тог правила они су дужни да ми доставе сав материјал који је по њиховој процени потенцијално ослобађајући. И тај материјал мора бити на папиру и на српском језику. По дефиницији, тужилац овога суда је службеник међународне правде, он има две подједнако важне дужности. Прва је дужност да кривично гони осумњичене за ратне злочине, а друга дужност му је да проналази потенцијално ослобађајући материјал и да га доставља оптуженом. То су две подједнако важне дужности. У првом случају они се труде и на противзаконит начин. Ја сам поднео и кривичну пријаву са судски овереним изјавама пред српским судовима, осамнаесторо људи који су уцењивани или поткупљивани да лажно сведоче против мене. А што се тиче ослобађајућег материјала, доставе ми гомилу безвредног папира, често покушавају на енглеском језику или на компјутерским дискетама и тако даље. Уместо да помогну моју одбрану, они је отежавају. То морају да доставе на српском језику, а према њиховом признању, када се саберу материјали по свим правилима из Правилника о поступку и доказима, ту је више од 300.000 страна. За четири године су могли све превести. Ништа на томе нису радили јер су били убеђени да ће ми бити наметнут адвокат, да нећу моћи да се браним и да ће њихова воља проћи беспрекорно.

Даље, покушали су да ми почну процес газећи одлуку Претресног већа да ми се имена свих заштићених сведока обелодане најмање тридесет дана пре почетка суђења. Нису одлуке биле тридесет дана пре почетка саслушања заштићеног сведока, него за све сведоке месец дана, тридесет дана пред почетак суђења. Они то уопште нису урадили. Они су ми обелоданили имена свега три, четири, можда укупно шест заштићених сведока. На страну то што претерују у тим заштитним мерама, па у мом процесу има више заштићених сведока него оних који слободно и јавно под својим именом сведоче, што је такође непримерено за један нормалан суд.

Поменули сте проблем финансирања. Он је још увек нерешен. Тек пре неколико дана заменик секретара је први пут са мном озбиљно разговарао на ту тему и са своје стране изразио спремност да се то питање реши. Како, видећемо у будућности.

Мени није дат рок за претпретресни поднесак најмање три недеље пре претпретресне конференције по правилу 65 тер, него ми је судско веће наложило да поднесем претпретресни поднесак у два дела. Један део до 23. новембра, а други део после Нове године. То се никада још овде није десило и то је апсолутно непримерено. Ја нисам поднео никако, јер такав облик гажења мојих процесних права једноставно нисам дужан да трпим. Поднео сам најмање дванаест елабората у погледу посебног облика одбране који овде намеравам да изложим. Посебно ће тај посебни облик одбране доћи до изражаја кроз саслушање вештака Тужилаштва, а и сам планирам да изведем неколико вештака у поступку извођења доказа одбране. Када се, у новембру месецу, Тужилаштво изјашњавало о тим мојим елаборатима, показало је да нема појма о чему се ради. Они су само видели велику количину страна. Појма нису имали о чему се ради. А морали су то да проуче па да обавесте и судско веће о својим становиштима и да обавесте мене шта сматрају о томе, али озбиљно, а не да га одбаце неком фразом "то је непримерено" и "не може се прихватити". То ништа не значи.

Мени уопште није омогућено да поднесем приговор на проширену, модификовану проширену оптужницу. А сада је већ и она редукована. Али није редукована за оно што је проширено, него је редукована и за оно што је било у првобитној и оно што је било у проширеној. Прво сам доведен намерно у заблуду да ми рок за подношење приговора почиње тећи од дана пријема модификоване проширене оптужнице, а после сам провером установио да тај рок мора почети да тече тек месец дана по достављању подупирућег материјала уз оптужницу. Даље, мени се поднесци враћају јер не бројим речи. Треба да се зна једна ствар. Савет безбедности доноси Статут овога трибунала; то је општи правни акт и да је суд легалан, тај би правни акт био неприкосновен. Али у раду овога суда он је неприкосновен и ја поштујем да је он неприкосновен. Затим, Правилник о поступку и доказима доноси све судије на пленарној седници, дакле, колективи свих судија Трибунала, а упутство о дужини поднесака доноси председник суда. То су различите три инстанце. Општи правни акти које подносе ове три инстанце не могу бити идентичне правне снаге. То се учи на првој години правног факултета. Не може председник суда својим правним актом да дезавуише процесно право оптуженог и Статута. Ако мени Статут гарантује да нешто поднесем, онда упутство председника суда може бити препорука, можете ме ви посматрати у негативном светлу ако кршим ту препоруку, али не можете ми ускратити моје елементарно процесно право јер то нисам поштовао. А овде судија да налог Секретаријату да ми се то врати. Уосталом, не може се то никако вратити на тај начин. Ако сам ја прекршио процедуру, онда судско веће заседа и каже: поднесак се одбацује из формалних разлога. То мора бити одлука судског већа, а не службеника Секретаријата.

Даље, ако сам прекорачио број страна, судско веће може да каже: ево, до десет страна ћемо разматрати, ово је вишак, нећемо да разматрамо, а не да каже службенику: вратите му. Ја сам некада прекорачио број страна, морам то признати, и у лошој намери, да напакостим, али врло често сам морао да прекорачим, поготово ако сам се изјашњавао на експертске извештаје експерата Тужилаштва. Ако експерт Тужилаштва има на располагању сто страна, онда је и мени било неопходно сто страна да му оповргнем експертски извештај. Мени се и то све враћа.

Даље, постоји око четрдесет поднесака Тужилаштва на које се ја још нисам изјаснио. Док сам био на боловању, Тужилаштво ми је доставило документа која су покушали да ми уруче у лето прошле године. Међутим, пошто су уз та документа били и компјутерски дискови, ја сам то одбијао. А сада су се досетили да ми пошаљу само уводна документа на папиру, нису слали компјутерске дискове, али јесу на једној страни наводили да постоји компјутерска дискета означена тако и тако. Ту су чак и експертски извештаји 1, 2, 3, 4, 5, пет судских вештака: Давор

Стриновић, Зоран Станковић, Осман Кадић, Ева Табу, Иван Грујић. То су материјали из јула прошле године, ја још ниједан нисам добио. Морају то ставити на папир. То су експертски извештаји. Нису они те вештаке снимали аудио путем па сада имају на аудио траци, него имају на папиру. То мора бити на српском језику, нема без тога суђења. Затим, формално примање на знање документарних доказа из других предмета. Такође избегавају да ми то поднесу и тако даље.

Мени би требало бар месец дана да се изјасним по свим овим поднесцима Тужилаштва који су се у међувремену нагомилали а по одлуци Жалбеног већа и касније по одлуци Претресног већа мени сви рокови почињу тећи од оног дана када ви констатујете да сам здравствено способан за наставак суђења. Ви то данас можете да констатујете, али ми онда треба укупан рок од бар месец дана да се о свим овим питањима изјасним.

И још врло кратко, господине Антонети, што се тиче ових примедба које сте ми изнели. Наравно, у очајању ја сам често и вређао неке судије, али увек сам имао аргументе. Ако судија крши моја процесна права, нема другог начина да му одговорим него да га залепим неком етикетом, да тражим изузеће и тако даље. Мене нико не може уплашити дужином евентуалне казне, нико. Никада ме нико у животу ничим није могао уплашити, па не може ни на овоме суду. Али на сваки коректан поступак ја одговарам искључиво коректно. Никада нисам некога увредио а да тај пре тога није мене увредио на некакав, рекао бих, свиреп начин. Ускрати ми неко процесно право а ја га упоредим са Хитлеровим тужиоцем или судијом и тако даље. Шта друго да радим? Ако поштује моја процесна права, мене не интересује какав је његов став о мени и какву пресуду планира. То је већ потпуно за мене ирелевантно.

Ово што сте рекли да је на овом суду донесен велики број ослобађајућих пресуда – ви знате, господине Антонети, да се те пресуде доносе само у случајевима када оптужени нису Срби по националности. Код Срба се то не дешава. Овде је огромна диспропорција у броју оптужених Срба у односу на све друге националности. Србима се много веће, енормно веће казне изричу, неупоредиво веће казне. Ја ту немам никаквих илузија.

Дозволићете, господине Антонети, моје је право и убудуће да оспоравам легалност овог трибунала, наравно, не кршећи основну процесну процедуру коју овај трибунал овде прописује, јер је и моја намера кроз ту процесну процедуру да оборим све тачке оптужнице која се заснива на лажним доказима а поднесена је против мене. Значи, са једне стране ја ћу поштовати ту процедуру по основним правним начелима, Статут, Правилник, па и друге акте који су у складу са Статутом и Правилником ако ми не крше статутарна и правилничка права. Али, са друге стране, ја ћу наставити да оспоравам легалност овога суда. Ви знате да имам на располагању огромну документацију и аргументацију која је у светској правној науци већ изнешена.

Хвала вам што сте ми омогућили да први пут без упадица изнесем оно што сам имао да кажем.

Жан-Клод Антонети: Хвала вам, господине Шешељ. Морам рећи да се у потпуности слажем са запрепашћењем које сте изнели везано за нека питања, а кренућемо сада редом и размотрити сва та питања. Пре свега, хтео бих да кажем да постоји нешто у вези са чим се не слажем са вама, а то је када поредите пресуде овог суда у односу на Србе и остале. Уверавам вас, господине Шешељ, да што се мене тиче, никада се тако нешто неће појавити као неки пресудан фактор. Ја вас уверавам да то никада неће бити саставни део било које моје одлуке.

Што се тиче саме оптужнице, у праву сте да вам се мора доставити оптужница којом се можете користити. Потребно је, наравно, да имате примерак модификоване измењене оптужнице, и то на властитом језику. У вези са тим Тужилаштво ће реплицирати, али мало пре ја сам био запањен када сте ми показали онај примерак оптужнице са зацрњеним деловима, а у

вези са тим тражићу од Тужилаштва да се изјасни. Међутим, што се тиче нас двојице, нема никаквих разлика у односу на наше ставове везано за саму оптужницу.

Што се тиче претпретресног поднеска, ту се такође слажем са вама, односно пре самог почетка расправе Тужилаштво мора да припреми претпретресни поднесак. И ја сам имао намеру да затражим од Тужилаштва да достави нови претпретресни поднесак, будући да постоје бројни недостаци. Прво смо имали првобитни претпретресни поднесак, овај би требало изменити како бисмо имали један јединствени претпретресни поднесак. А осим тога, ја бих хтео да се у том новом претпретресном поднеску у фуснотама наведу све референце везано за сведоке, односно за имена сведока и за документе. Не желим да то буде на крају самог претпретресног поднеска, што је био случај са додатком Б.

Господине Шешељ, у вези са овим питањем мени није било јасно због чега се од вас тражило да ви одговорите на претпретресни поднесак Тужилаштва. Наравно, уколико желите, ви можете да одговорите, али ако не желите, ви не морате то да учините, будући да ви господарите ситуацијом када је у питању претпретресни поднесак Тужилаштва. На овом суду постоји једно опште правило, а ја сам, ево, на суду већ скоро четири године, правило је да одбрана обично одговара на претпретресни поднесак. Понекада то буде врло језгровито, по мом мишљењу одговор би требало да буде детаљнији. Наравно, на оптуженом је да одлучи да ли ће одговорити или не, а ја вам нећу наметнути ту обавезу да одговорате на тај претпретресни поднесак.

Што се тиче списка сведока и у вези са тиме се слажем са оним што сте изнели. Ви би требало да имате списак сведока Тужилаштва. Прегледајући спискове сведока који су достављени у складу са правилом 65 тер, ја сам био веома изненађен. Ја ћу ради записника морати да изнесем одређена појашњења. Пре свега, оптужница се састоји из три дела. У првом делу имамо списак злочина односно наводе се злочини који су почињени у одређеним општинама. Имамо општину Воћин и Тужилаштво је за то било првобитно предвидело шеснаест сведока. Вратићемо се касније на то, али гледајући списак сведока ја сам видео да су ти сведоци обележени одређеним бројевима. Као и ви, и ја бих волео да знам о коме се заправо ради, ко су та лица која се крију иза тих бројева. Затим имамо Вуковар. Ту имамо петнаест сведока, међутим, опет имамо само бројеве. Трећа општина, извињавам се ако ћу погрешно нешто изговорити, али ради се о општини Хртковићи. Ту имамо девет сведока, али опет имамо само бројеве. Затим четврта општина, Босански Шамац, дванаест сведока, опет само бројеви. Затим имамо општину Зворник, двадесет сведока, опет само бројеви. Следећа општина Бијељина, затим Брчко, предвиђено је осам сведока. Затим имамо Мостар и Невесиње, тринаест сведока. Што се тиче Мостара, ту је предвиђено седам сведока и сви ови сведоци су обележени бројевима. На основу свега тога може се закључити да ће Тужилаштво тражити заштитне мере за те сведоке.

Што се тиче заштитних мера, одмах ћу нешто објаснити. Постоје три широке категорије заштитних мера. Прва категорија се тиче сведока, ви сте их споменули мало пре, чија вам се имена обелодањују тридесет дана пре њиховог сведочења, пре него што ће се појавити пред судом и сведочити. На пример, ако поступак односно главна расправа почне у октобру или новембру и ако овакви сведоци треба да сведоче рецимо 10. децембра, Тужилаштво ће морати да вам тридесет дана пре тога обелодани имена тих сведока. Дакле, ради се о веома посебној категорији сведока и обично има врло мало сведока који потпадају под ту категорију. Имамо затим другу категорију сведока, то су сведоци који сведоче на затвореним седницама. Што се тиче оваквих сведока и оваквих заштитних мера, углавном се радило о женама које су биле жртве сексуалног насиља и то је разумљиво с обзиром на природу тих кривичних дела и због тога су оне и сведочиле на затвореним седницама. Затим имамо трећу категорију заштићених сведока који сведоче под одређеним заштитним мерама, а то су псеудоними, измена лика и гласа. То се све ради техничким средствима, тако да уствари јавност може да чује оно што говоре, али не може да види њихов лик. Међутим, на моје велико изненађење, када сам говорио о оној првој катего-

рији и када сам погледао списак, видео сам да не постоји ниједан сведок који потпада под ту категорију. Но, у сваком случају Тужилаштво ће нас о томе мало детаљније обавестити и можда ће нам пружити и нека додатна објашњења. Наравно, осим ако су сви ти сведоци из свих тих општина изложени таквом терору да нико од њих не може да сведочи без заштитних мера, што би било невероватно, морам рећи.

Ви сте такође спомињали и доказне предмете и што се тога тиче, поново се слажем са вама. Вама сви ти документи морају бити обелодањени, достављени како бисте ви могли да размотрите све те документе и припремите своју одбрану. Ви сте ми данас рекли да немате све документе. То ми није јасно. Ускоро ћу се обратити Тужилаштву како бих од њих чуо објашњење у вези са тим. Ви сте такође споменули неких четрдесетак докумената која нисте добили, а такође сте конкретно споменули и ослобађајући доказни материјал. Просто је невероватно да вама није достављена та документација. Ради се о доста сложеном питању јер можда Тужилаштво тешко прави разлику између ослобађајућих докумената и оних који то нису. Ако вам нису достављени такви документи, можда Тужилаштво сматра да једноставно не постоје ослобађајући докази. Због тога је можда потребно да изнесем одређена објашњења. Сам поступак је доста сложен. Наравно, ви сте упознати с тим, међутим, можда постоје неки детаљи на које вам није скренута пажња, па ћу ја то сада учинити у својству претпретресног судије.

Као што знате, Тужилаштво подиже односно припрема оптужницу након истраге коју спроводе истражитељи Тужилаштва. Затим се судији који потврђује оптужницу доставља читав низ докумената. Ја могу о овоме да говорим на основу личног искуства, јер сам у бројним случајевима управо ја био тај судија који је потврђивао оптужницу. Дакле, доставља се гомила докумената и од судије се тражи да потврди оптужницу и да изда налог за хапшење оптуженог. Ја сам од самог почетка схватио, дакле, у својству судије који потврђује оптужницу, да се ми суочавамо са огромном количином докумената, али да нам се не доставља списак тих докумената. Када кажем са огромном количином докумената, понекад се ради о кубним метрима документације. Е сада, шта је на судији који потврђује оптужницу или не потврђује оптужницу да уради. Он пре свега мора да утврди да оно што се налази у оптужници прима фацие подржава документација која је достављена. Дакле, ради се о прима фацие потврди која се базира на тим документима. Ево, даћу вам један пример. Уколико, на пример, у некој оптужници стоји да су четири особе убијене на том и том месту, мора да постоји неки документ у коме се спомиње убиство те четири особе управо на том месту. Али, након потврде оптужнице и након што се оптужени изјаснио да није крив, Тужилаштво оптуженом доставља те документе. Е сада, да ли ће они обелоданити све документе које су доставили судији који потврђује оптужницу, ја то не могу да потврдим или да негирам, будући да не постоји списак тих докумената. Ви ћете добити одређене документе а такође ћете добити и неке нове документе, које, рецимо, судија који је потврђивао оптужницу није имао на располагању када је то радио. А зашто, зато што Тужилаштво наставља са спровођењем истраге, а када дођу у посед неких докумената, они једноставно имају обавезу да то све обелодане оптуженом и онда дође до тога да се ви једноставно суочите са брдом докумената.

Такође, постоји и списак по правилу 65 тер, на то ћемо се вратити за који тренутак, јер ви ћете такође током поступка добити и списак докумената по правилу 65 тер, јер то би такође требало да обухвата и списак сведока, а такође и списак доказних предмета. Ја ћу од Тужилаштва тражити следеће, а у вези са тиме ћу такође донети и одлуку како би вам се, прво, олакшала одбрана, а поред тога како бисмо ја и моје колеге имали једну јасну слику, преглед читавог предмета. Дакле, ја ћу тражити од Тужилаштва да достави табелу. Даћу вам пример. Ако имамо, рецимо, сведока из општине Воћин, рецимо сведок ВС-018, у вези са тим сведоком ја ћу тражити од Тужилаштва да ме обавести које све документе намерава да предочи и да спомене пред сведоком. На тај начин ћете ви такође знати о којим документима се ради и моћи ћете да унакрсно испитујете сведока на основу тих докумената. Али ја ћу тражити далеко више од тога.

Ја ћу од Тужилаштва тражити да ми у складу са чланом 7, тачка 1 Статута уствари објасне на који начин они схватају кривичну одговорност везано за, рецимо, ту конкретну оптужбу и на који начин ће ти документи бити повезани са сведоком.

Ви сте, свакако, као и ја приметили да је у оптужници назначено да су почињена одређена дела у основи и да су то починили или Арканови или Шешељеви људи. То, наиме, пише у оптужници. Што се тога тиче, оптужба ће морати да уз помоћ сведока и докумената успостави везу између почињених конкретних злочина у основи и починилаца. Тужилац ту има, наравно, терет доказивања, а вама мора бити омогућено да се браните од таквих инкриминација, односно мораћете оборити наводе о постојању везе између тих људи са вама, односно са Арканом, у зависности о конкретном делу почињеном у основи. Дакле, та кривична одговорност је конципирана на више начина.

Имамо удружени злочиначки подухват, и на тужиоцу ће такође бити да објасни и да докаже да је заиста постојао удружени злочиначки подухват. Како ће то они урадити, каквим документима, са којим експертима, не знамо. У вези са чланом 7, тачка 1, који вам је познат колико и мени, то је један модус одговорности, између осталог у том члану у тој одредби се спомиње и планирање односно издавање наређења и помагање и подржавање оних који су конкретно починили дела, дакле, треба видети претпретресни поднесак, листу сведока, листу доказних предмета и шта све ти документи заједно морају вама дати у смислу основе уз помоћ које ћете ви конципирати своју одбрану. Дакле, све то вама мора омогућити да се браните, да унакрсно испитујете и да касније позовете и своје сведоке како би одговорили на тезу тужиоца. Дакле, што се тиче листе сведока и листе доказних предмета, оно што сте ви малочас рекли, што се мене тиче, ја ту не видим никакву препреку у погледу потпуно легитимних захтева које сте изнели.

Што се тиче вештака односно сведока експерата, ви сте ми малопре рекли да нисте добили готово ништа. Ја сам се мало удубио у то питање, питање вештака и утврдио да постоје четири категорије експерата како их схвата Тужилаштво. Прва категорија: тужилац предвиђа да позове четири експерта за прислушкивање телефонских разговора. То је једна категорија, једна група експерата. Затим, најављена су још три експерта који ће сведочити на тему историја и демографија. Имате, дакле, ту групу предвиђених сведока и ту имате имена. То је друга категорија експерата. Трећа категорија обухвата три вештака, три стручњака који би требало да говоре о аутопсијама, обдукцијама и о несталим лицима. Дакле, на ту тему ћете имати три експерта. И затим још један, којег бих могао назвати експертом за пропаганду, тако некако, а за њега је тужилац предвидео осам сати испитивања на тему пропаганда.

У овој фази поступка било би логично да ви имате, као прво, извештај тих експерата како бисте могли проучити садржај њихових писаних изјава односно извештаја. Наиме, када се подноси извештај стручњака, тужилац тражи формално усвајање његовог извештаја, а веће одлучује о томе хоће ли га усвојити или не, али исто тако узима у обзир и опсервације, примедбе одбране, односно оптуженог. У оквиру оваквог типа поступања веће ће одлучити хоће ли или неће усвојити извештај експерта. Дакле, тек од тог тренутка, ако се, наиме, утврди да ће се усвојити извештај, може се одлучити хоће ли се уопште вршити главно испитивање. Ако нема главног испитивања, оптужени и даље има, наравно, право на унакрсно испитивање. И ви ћете имати право на то, и ви ћете моћи на исти начин да изводите своје вештаке, своје сведоке експерте. Поступићете исто: тражићете прво да се усвоји његов извештај, а за сведоке експерте Тужилаштва ћете тражити, претпостављам, право да их унакрсно испитујете. То су нека општа правила о испитивању сведока експерата.

Затим, следеће је питање оних који су могли починити кривична дела на један општи начин. Ако сам добро погледао, ја сам на темељу поднесака, материјала који је дошао од стране тужиоца, видео да постоје три категорије таквих сведока. Биће сведока који ће говорити о Срп-

ској радикалној странци. Ако сам их добро пребројао, има их једанаест. Има, надаље, сведока који ће говорити о СДС-у, њих има пет. Има још и један сведок који ће говорити о односима између Српске радикалне странке и СДС-а и успео сам идентификовати четири сведока који ће се осврнути на разне теме. Дакле, као што сам рекао, ја сам све ово проучио односно анализирао сам оно што је замислио тужилац. Наравно, будући да ће се поднети нова листа сведока, исто тако и нова листа доказних предмета, будући, надаље, да ће се поднети и нови претпретресни поднесак, ја се надам да ће тужилац учинити све што је потребно како би ово разјаснио, како бих и ја сам могао остварити један активни приступ овој претпретресној фази поступка и да би у тренутку када почиње суђење ви били у потпуности оперативни и у могућности да се суочите са једним великим бројем сведока који ће доћи да сведоче и како бисте, наравно, могли да се браните. Дакле, и по том питању не морате имати никаквих бојазни, сасвим легитимно имате право да добијете нову, ажурирану листу сведока, разлоге због којих ће неки од њих сведочити под псеудонимом или неким другим заштитним мерама, и такође оно што је доста важно за вас је да имате писане документе.

Што се мене тиче, ја ћу лично затражити од тужиоца да ми достави такође све те документе и то у одређеном броју регистратора и такође ћу затражити, како би се било лакше у свему томе сналазити и нама и вама, да нам они те регистраторе класификују по датумима, дакле хронолошки. На пример, документ П1 ће бити најстарији документ, а најрецентнији, најновији документ ће бити онај документ који ће имати највиши број. На тај начин имаћемо предност код анализирања докумената. Ако ви будете хтели знати шта се догодило у јануару 1993. године, имаћете регистратор где су наведени сви документи из јануара 1993, први, други, трећи и не знам који, и имаћете један логичан и хронолошки редослед докумената, што ће вам омогућити да добро припремите своју одбрану. Јер, електронско достављање докумената, гледање докумената на екрану је тешко. Не може се квалитетно радити на тај начин. Нама требају писани документи и ту се у потпуности слажем са вама. Ви ћете морати имати, у просторији која ће вам бити додељена, све те регистраторе а ти регистратори, односно документа из тих регистратора ће бити презентована сведоцима. Дакле, мораћете имати полице за регистраторе. Ето, то је оно што ћу ја тражити од Тужилаштва.

То би био, уопштено говорећи, мој одговор на ово што сте изнели. И морам рећи, од свега што сте ви овде сада рекли, ништа ми се не чини неразумним. Мислим да ви морате имати могућност приступа овим документима, овим листама, да то мора бити изведено на тај начин да се вама омогући једна квалитетна одбрана. Ја ћу се можда обратити и Тужилаштву и видети има ли тужилац шта да каже као одговор на ово што сте ви рекли. Но, пре него што то учиним, имате ли ви, господине Шешељ, нешто да одговорите на ово што сам ја сада рекао. Има ли каквих нејасноћа и уопште, имате ли каквих коментара на ово што сам сада изнео?

Проф. др Шешељ: Имам две ствари, господине Антонети, да приметим, врло кратко. Тужилаштво је мени и судском већу још негде у октобру месецу доставило прегледан извештај о стању са обелодањивањем. Из њиховог се извештаја види да имају око 200.000 страна ослобађајућег материјала, по правилу 68, али то је све било или на енглеском језику или у електронском формату и они су једноставно чекали да ми се одузме право на одбрану па да то дају наметнутом адвокату. Претпостављам да су њему и дали, јер сам добио информацију из Секретаријата да је Дејвид Хупер вратио четрдесет великих пакета документације коју је добио од Тужилаштва. Ја ништа од тога нисам добио.

Ви сте потпуно у праву, господине Антонети, у свему овоме што сте до сада рекли, а посебно подвлачим једно питање. Рекли сте да се прво води истрага, а онда се на основу истраге подиже оптужница. Тако је свуда у нормалном свету. Али код мене је прво подигнута оптужница, па је онда Тужилаштво почело да води истрагу. Када погледате списак сведока, видећете да су стари сведоци само они који сведоче на неке опште околности или вештаче на опште окол-

ности. Појављивали су се у другим предметима и раније мене скоро да нису ни помињали. Сви сведоци који мене терете саслушавани су од стране Тужилаштва много времена након подизања оптужнице. На пример, кључни њихов, крунски сведок – први пут су га, колико ме сада сећање служи, саслушавали 2006. године. Пре 2003. године они немају изјаву скоро ниједног сведока који лично мене терети за било каква кривична дела. Значи, прво су по задатку подигли оптужницу, а онда копају и ногама и рукама да је нечим поткрепе и тако су дошли у ситуацију да људе уцењују, поткупљују не би ли лажно сведочили. Ја сам вам дао осамнаест изјава, моји правни саветници сакупљају и даље изјаве људи којима су притисцима покушали изнудити лажне оптужбе против мене и ја ћу вам то на време доставити чим дођем до тога. То је методологија рада Тужилаштва. Овде је један кафкијански процес био на делу и тај кафкијански процес је трајао све до ваше појаве у судници, господине Антонети. Ја то морам да вам признам.

Жан-Клод Антонети: У реду. Ово ме мало чуди, господине Шешељ, мада можда имате право. Ја нисам у стању проверити оно што кажете, али уопштено гледајући, када оптужба подиже оптужницу, она мора подстрети писане изјаве сведока, мора их имати и на основу тих писаних изјава сведока који би требали бити сведоци оптужбе, оптужница бива оснажена. Она је поткрепљена тим изјавама. Можда сте у праву, не знам, не могу проверити. Ви тврдите да, према листи по правилу 65 тер, то су сведоци који су се појавили након подизања оптужнице. Мислим да се то може врло једноставно проверити и то ћу ја учинити када за то дође време. Оптужница је подигнута, односно написана у фебруару 2003. године. Према томе, морају постојати сведоци које је саслушао тужилац, било у јануару 2003. године, било раније – 2002, 2001, 2000. године и они би се требали налазити на том списку. Ако из листе поднесене по правилу 65 тер можемо закључити да су неки били саслушани касније, односно да је датум каснији онда имате право, они су саслушавани касније. То је, рецимо, један начин на који се то може проверити. Међутим, данас ја, наравно, нисам у позицији да то проверим. Немам релевантне документе. У сваком случају, примио сам на знање ово што сте рекли.

Такође сте ми скренули пажњу, и то ме такође помало чуди, да је достављање докумената електронским путем ишло до броја од 200.000 страница. Изненађен сам том бројком. Ја знам да је постојала једна одлука коју је донело претходно веће, где је речено да је електронска достава могућа и дозвољена, међутим, ја не делим то мишљење. Што се мене тиче, сав материјал оптужбе мора бити достављен на папиру и мене јако чуди да постоји 200.000 страница докумената, можда ће ми ту тужилац нешто моћи рећи. Ја не знам како се ви сналазите у 200.000 страница. То је готово немогуће.

Ја ћу се сада обратити Тужилаштву. Не знам ко је главни заступник оптужбе у овом предмету, ко ће наступити у име Тужилаштва. Углавном, ко год то буде, хтео бих да се прво осврнете на оптужницу. Ви сте чули оно што нам је господин Шешељ рекао, наиме да он нема у поседу јасну, целовиту оптужницу. Показао нам је затамњене делове и од вас очекујем појашњење, а исто тако да одклоните бојазни господина Шешеља по том питању.

Тужилац: Часни суде, верзија оптужнице коју оптужени сада има је тренутна верзија коју имамо и ми, а претпостављам и веће. Разлог због чега је оптужница направљена у оваквом формату, односно редигована, је тај што је претходно веће наредило да оптужба састави овакав документ у интересу јасноће, а након што је претходно веће донело своју одлуку о редигованим деловима оптужнице по правилу 73 бис од 1. новембра, односно из новембра прошле године. Према томе, ова верзија је верзија направљена по налогу претходног већа.

Жан-Клод Антонети: Дакле, ако сам добро схватио, по правилу 73 бис веће је позвало Тужилаштво да редуцира опсег оптужнице у погледу одређеног броја кривичних дела и одређених места и онда сте ви у складу са том оптужницом избрисали неке делове. То је у реду. Али, како би оптужени боље схватио сврху, објаснићу.

Господине Шешељ, знате да постоји правило 73 бис Правилника које је недавно уведено, а које има за циљ да се тужиоцу наложи, односно да се од њега затражи да редукује опсег оптужнице у погледу броја кривичних дела односно инкриминисаних места или локација. Зашто? Разлог је уштеда времена и да се избегне могућност губљења у детаљима односно да се фокусира оптужница и да се тематски сузи. Ова одредба правила 73 бис је омогућила тужиоцу да на тражење већа редукује оптужницу и то је нешто што иде у корист оптуженог. Дакле, смањује се број кривичних дела што, наравно, има везе са нивоом кривичне одговорности.

Е сада, требало би да ви оптуженом поново дате једну финалну, коначну верзију оптужнице, да обележите сва та затамњена места, односно да коначно имамо чисту и јасну верзију која се може читати без проблема, без затамњених места. Мислим да се то може уз помоћ компјутера једноставно урадити како би оптужени имао једну јасну и једноставну оптужницу. Ја мислим да то није тешко, зар не, господине Саксон?

Тужилац: Ми ћемо то урадити, часни суде.

Жан-Клод Антонети: У реду. Кажу да би требало направити паузу јер преводиоци треба да се одморе па ћемо отићи на паузу од 20 минута. Вратићемо се након 20 минута, а и господин Шешељ ће имати прилику да се одмори. Молим устаните.

(Пауза)

Жан-Клод Антонети: Настављамо са седницом. Даћу реч Тужилаштву, али пре него што то учиним, хтео бих да кажем да постоји једно питање на које се нисам осврнуо а интересује ме – потешкоће на које господин Шешељ наилази у вези са преводом. Господине Шешељ, као што вам је познато, на суду постоје два званична језика, то су енглески и француски. Такође вам је познато да ви као оптужено лице имате право да добијете сва документа на свом властитом језику. Колико сам ја схватио, када ви поднесете документ на властитом језику, тај документ се онда шаље у преводилачку службу. Преводилачка служба начини превод тог документа на енглески језик, а након тога се тај документ заводи у Секретаријату и онда се након тога дели свим странама. Уствари, временски рок тече од тог тренутка. Са друге стране, када Тужилаштво поднесе одређени поднесак, без обзира на коју тему, тај поднесак се заводи у Секретаријату, затим се шаље у преводилачку службу. Ви добијате онда тај документ на вашем језику и онда рок такође почиње да тече од тог тренутка када ви можете да реплицирате на тај документ, од тренутка када га ви добијете, што значи да, уколико је потребно месец дана да би се неки документ превео, ви тај документ добијате на властитом језику тек након месец дана и онда од тог тренутка почиње да тече временски рок. Оно што мене занима јесте да ли ви наилазите на неке потешкоће, и на које, будући да ви имате један тим помоћника које је именовао суд, а такође имате и референта за предмет, дакле имате на располагању четири особе у тиму које вам помажу.

Ваши помоћници, наравно, уколико ви то желите, господине Шешељ, могу бити овде у судници током седница и онда ви можете од њих да тражите одређене документе и тако даље, уколико ће то вама бити корисно. Мислим да ту неће бити никаквих потешкоћа да вам помоћници који су одобрени од стране суда помажу овде у судници. Ви ћете моћи од њих да затражите било коју помоћ. Дакле, на вама је да одлучите, како год желите. Ја не познајем ваше помоћнике, али уколико међу њима постоји неко ко говори француски или енглески језик, онда би вам то можда помогло у одбрани, док чекате на званичан превод одређеног документа на властитом језику. Јер, у међувремену ваши помоћници ће моћи да вам кажу – поднесен је, рецимо, тај и тај поднесак на енглеском језику, тиче се тога и тога. Дакле, моћи ће угрубо да вам кажу о чему се ради и на тај начин ви ћете моћи боље да реагујете. А када ја будем доносио одлуку она ће, наравно, бити на француском. Ја не знам да ли ви говорите француски или не и да ли су ваши помоћници упознати са француским језиком, да ли неко од њих говори француски. Наравно, ви ћете на крају добити одлуку на властитом језику, али можда ће вам ово бити кори-

сно. Дакле, што се тиче питања превођења, ја бих радо хтео од вас да чујем на које потешкоће наилазите и такође на који начин бисмо могли да побољшамо одређене одредбе које постоје, а како би се све то скратило. Дајем вам реч, изволите.

Проф. др Шешељ: Господине Антонети, досадашња је пракса била да се моји рокови за одговор рачунају од дана када документ добијем на српском језику. Дакле, није било проблема са документима на српском језику, него само када би покушали да ми то уруче на енглеском или у електронском облику.

Проблеми настају када је реч о озбиљнијој врсти докумената, на коју ја не реагујем самостално, пишући својом руком одговор, него где је потребно да консултујем своје правне саветнике. Онда може бити проблем са роком. Док ја пошаљем тај документ у Београд, док они направе одговор, док доставе мени, тај основни рок од седам дана обично мора да буде прекорачен. Ја сам у неколико наврата тражио продужење рока. Међутим, ако буде решен проблем финансирања моје одбране, онда би моји правни саветници и руководилац предмета били непрекидно у Хагу. Они би, дакле, овде радили искључиво за моју одбрану. Напустили би своја радна места у Београду. До сада то није било могуће.

Ја сам планирао да они, попут саветника господина Милошевића, седе у овој канцеларији поред суднице и да се у паузама са њима консултујем о даљим питањима тока процеса. Нисмо уопште размишљали о могућности да они седе са мном у судници. Једном сам то питање поставио пре три године на статусној конференцији, али је судија Агиус то категорички одбио. Рекао је да ћу или имати браниоце, или морам да се заступам сам. Ја се заступам сам. Појавио би се још један проблем ако би моји правни саветници седели са мном у судници: они не желе ни у којој варијанти да носе ове ваше судијске тоге, односно ову одећу коју носе чланови Секретаријата и припадници Тужилаштва. Ако они могу да буду одевени у пристojна грађанска одела, наглашавам – пристojна, дакле без икаквих екстраваганција, ако би могли да буду одевени у пристojна грађанска одела, онда бих се ја сложио да седе поред мене.

Што се тиче превођења, ја имам стрпљења, ја чекам да се све преведе на српски како бих на то реаговао. Могу да разумем наслов неког документа тако да ми стручна помоћ не треба, могу да га разумем и на енглеском и на француском, али...

Жан-Клод Антонети: Господине Шешељ, ви сте управо сада рекли нешто због чега морам да интервенишем. Споменули сте тоге судија и адвоката. Ви сте рекли да, уколико ваши помоћници треба да буду у судници, да би требало да буду у цивилним оделима. Ја не видим никакав проблем са тим, будући да и Тужилаштво има помоћнике са собом у судници, који су у цивилу. Дакле, ту нема никаквих проблема.

Ви сте рекли да би они требало да буду у цивилу јер није децентно да буду у тогама. Можда сам криво разумео. Али, господине Шешељ, у свим земљама света, мислим чак и у вашој земљи, имају одређену тогу и судије и адвокати. Тако је свуда у свету. Наравно, постоје земље где су у цивилу. Ствар је избора. Ја сам једноставно хтео да вам то изнесем и што се мене тиче, нема никаквих проблема да ваши помоћници буду у цивилној одећи. Не знам да ли ће моје колеге имати нешто против, али ја лично немам. Будући да се ви сами заступате и треба да имате приступ одређеним документима, потпуно је природно да ваши помоћници буду ту. Уколико желите да буду присутни у судници у реду, уколико не, на вама је одлука.

Ви сте такође још нешто рекли, а то је да су ваши помоћници у Београду и да се сва документа шаљу њима. Ја то потпуно схватам. Али, колико сам ја схватио, Секретаријат намерава да стави на располагање тиму ваших помоћника један стан у Хагу како би били присутни овде и на тај начин ви нећете више морати да комуницирате са Београдом. Колико сам схватио, вама ће на располагању бити помоћници који ће бити за то плаћени и који ће бити смештени ту на рачун суда. Дакле, ви ћете моћи са њима да комуницирате сваки дан. Не знам да ли сте ви

били упознати са тим или не, али мени је речено да ће ваши помоћници бити плаћени и такође да ће бити плаћен њихов смештај на рачун суда. Они ће вам бити на располагању како би могли заједно са вама да раде. Да ли сте то знали?

Проф. др Шешељ: Господине Антонети, мени је саопштено само да ће бити плаћен стан у Хагу, трособан стан са две спаваће и једном радном собом, али још није одлучено питање плаћања мојих правних саветника и других чланова тима одбране. Сва тројица мојих правних саветника су чланови српског парламента и они би тамо поднели оставке и прешли на стални рад у Хаг уколико буде решен проблем њиховог плаћања. То још није решено, бар ја нисам обавештен да је решено. Само је питање стана решено, и питање плате за руководиоца предмета, чијим износом нисмо задовољни јер не одговара ни средњој стручној спреми, а камоли високој, коју она има.

Жан-Клод Антонети: Сада сте ми саопштили једну информацију са којом нисам био упознат, односно рекли сте да су ваши помоћници у српском парламенту, јер то ће можда представљати проблем. Не могу истовремено бити у српском парламенту и бити ваши помоћници. А изгледа да је сада таква ситуација.

Проф. др Шешељ: Чим се питање њиховог финансирања овде реши, они ће одмах поднети оставке у српском парламенту. То смо ми већ договорили. Али они не могу поднети оставку док се не реши тај проблем јер живе од те посланичке плате.

Жан-Клод Антонети: У реду, у праву сте. То је нешто што секретар треба да има на уму и такође треба узети у обзир средства која сада примају и трошкове живота у Хагу. То је проблем о коме ћу се ја и даље информисати, како би се то решило у вашем најбољем интересу. Дакле, што се тиче самог превођења, ви не наилазите ни на какве конкретне потешкоће, оног тренутка када добијете превод тих докумената на ваш језик. Да ли сам добро схватио ваш став? У реду. Ако и када буде било неких проблема у вези са тиме, молим вас да не оклевате, већ да ме о томе обавестите.

Ево сада се обраћам Тужилаштву. Говоримо о оптужници, односно говорили смо о оптужници, а сада бих хтео да ми кажете све о сведоцима. Немојте, наравно, говорити имена, будући да смо на јавној седници. Ако желите, можемо да пређемо на приватну седницу, но у сваком случају господин Шешељ је рекао, а ја сам то и видео, да се списак сведока који сте ви доставили претходном већу, уствари састојао од списка бројева. Да ли можете да нам појасните ту ситуацију?

Тужилац: Часни суде, што се тиче списка сведока који је раније био достављен оптуженом и већу, да, у праву сте што се тога тиче. Сведоци су били идентификовани бројем, дакле, није се налазило име и презиме сведока. Међутим, Тужилаштво је било доставило претходном већу и списак имена који одговара бројевима. Тужилаштво је такође на свом списку сведока који је доставило оптуженом обелоданило идентитет оних сведока којима нису одобрене заштитне мере а такође и имена оних сведока за које није поднесен захтев за заштитне мере, који још увек није решен. Ја бих хтео да подсетим веће да постоје још увек два нерешена захтева Тужилаштва, то су захтеви седам и осам.

Жан-Клод Антонети: У реду. Господине Шешељ, Тужилаштво ми је управо сада рекло да постоји списак са бројевима, али да су такође доставили и један списак на коме постоје и имена, тако да ви знате који бројеви одговарају ком имену сведока. Тужилаштво ми је такође рекло, што се тиче захтева за заштитне мере, да су таква још два захтева у поступку и да није донесена одлука. Ја бих хтео да вам кажем следеће везано за заштитне мере. Ви имате право да се успротивите заштитним мерама. Правилник, односно правило 75 тачно предвиђа под којим околностима се могу одобрити заштитне мере, а оптужени може у писаном облику да каже да се слаже или да се не слаже са тим. Будући да сада поново креће поступак од самог почетка,

оно што би требало учинити јесте да нам Тужилаштво достави један консолидован списак свих сведока за које су затражене заштитне мере, да се тај списак ажурира, а онда ћете ви, господине Шешељ, када добијете тај списак, назначити за сваког сведока да ли се слажете или не, а након тога ће веће донети одлуку.

Господине Шешељ, моје питање вама је следеће: да ли ви имате списак са бројевима и са именима, да ли вам је достављено оно што је Тужилаштво мало пре рекло? Могуће да постоје одређени сведоци чији идентитет вам није познат, јер они потпадају под ону категорију чији идентитет треба да се достави тек тридесет дана пре сведочења. Међутим, све остало треба да буде врло транспарентно. У том случају Тужилаштво мора да достави један екс парте поднесак и онда одбрана, наравно, неће бити упозната са тим. И ви, када будете доводили своје сведоке, такође ћете моћи да поднесете један екс парте поднесак већу да намеравате да позовете одређене сведоке и да тражите да се идентитет тих сведока обелодани тек када сведок дође. Дакле, ради се о једној нормалној процедури. Међутим, оно што мене брине у овом тренутку, односно што бих хтео да знам, јесте да ли ви имате на располагању списак имена сведока који одговара оним бројевима.

Проф. др Шешељ: Господине Антонети, ја нећу имати ниједног заштићеног сведока одбране, ја вам то гарантујем. Друго, гарантујем вам да ниједном заштићеном сведоку Тужилаштва не прети никаква опасност ни од мене, ни од мојих политичких следбеника, ни од било кога, али то је сада ваша ствар да процењујете да ли опасност постоји или не. Ја се у почетку уопште нисам супротстављао захтевима Тужилаштва за увођење заштитних мера, рачунајући да ће то имати неке разумне размере. Међутим, колико ме сећање служи, до сада је Тужилаштво поднело седам захтева за заштитне мере. Они су претерали у одређивању заштитних мера.

Досадашња судска већа нису доносила одлуку да се мени идентитет заштићеног сведока обелодањује месец дана пре његовог сведочења, него одлуку да се идентитет свих заштићених сведока мени обелодани месец дана пре почетка суђења. То се мало разликује од оне интерпретације која је вама предочена. А до сада ми је обелодањено негде шест или седам имена заштићених сведока, остали нису. Ја мислим да је тежиште управо на ономе што сте ви мало пре рекли, на консолидованом списку сведока уопште, и заштићених и незаштићених, јер тренутно постоји збрка на којим сведоцима је Тужилаштво остало, од којих је одустало. Неки су поумирали, за неке ме је Тужилаштво посебно обавештавало да од њих одустаје. Е сада нам треба, пред почетак суђења, консолидован списак сведока, па заштићени нека и даље буду заштићени а незаштићенима да се обелодане имена и да знам сада јасно који сведоци остају, а који су отпали. То је, по мом мишљењу, суштина.

Жан-Клод Антонети: У реду, мислим да је потребно да направите једну консолидовану, дакле ажурирану листу сведока. Јер ако су неки сведоци у међувремену умрли, онда је потребно да то буде јасно назначено, односно да не постоји збрка око тога.

На основу онога што је господин Шешељ рекао, ви сте обелоданили шест или седам имена сведока, а он није упознат са именима осталих сведока, дакле, не зна о којим сведоцима се ради. То је оно што је он рекао. Ја на основу тога претпостављам да ви правите уствари две разлике. Да постоје сведоци који су, да тако кажем, заштићени, чији ћете идентитет обелоданити пре почетка суђења а затим постоји друга група заштићених сведока, чији ћете идентитет обелоданити тек тридесет дана пре њиховог сведочења. Да ли ви на тај начин то видите?

Тужилаштво: Да, уопштено говорећи, у праву сте. Ако ми дозволите, ја бих хтео да кажем да је оптужени у вези са једним питањем нешто погрешно рекао. Дана 10. јула, 24. јула и 31. јула прошле године Тужилаштво је на папиру доставило списак конкретних имена сведока који не подлежу заштитним мерама и оптужени би требало да има на располагању та имена.

Такође, уз сво дужно поштовање, хтео бих да изнесем једну сугестију. Пре него што се направи било каква консолидована листа сведока, без обзира да ли се ради о заштићеним или незаштићеним сведоцима, зар не би било прикладно да оптужени први одговори на захтеве број седам и осам Тужилаштва (то су једина два нерешена захтева за заштитне мере), а да затим веће донесе одлуку по тим захтевима. Јер, тек када веће буде донело одлуку по тим захтевима, онда ће Тужилаштво бити у стању да на један врло јасан и прецизан начин начини консолидовани списак.

Жан-Клод Антонети: У реду. Господине Шешељ, ево, Тужилаштво је управо рекло да је 10, 24. и 31. јула вама доставило списак сведока са пуним именима тих сведока и да за те сведоке нису затражене никакве заштитне мере, барем сам ја тако схватио. Они су такође поднели своје захтеве број седам и осам, у којима траже одређене заштитне мере за сведоке, а да ви нисте одговорили на те њихове захтеве. Можда је сада дошао тренутак да одговорите на захтеве Тужилаштва број седам и осам, за заштитне мере које су они затражили. Можда нисте имали времена да се упознате са тим захтевима. Наравно, не ради се о хитном питању, будући да суђење неће почети сутра, али у сваком случају ви и ваши сарадници би требало да размотрите то питање и да нас упознате са својим ставом у вези са тим питањем. Господине Шешељ, да ли је ово питање јасно, да ли можда још увек нисте добили те захтеве Тужилаштва број седам и осам?

Проф. др Шешељ: Ваше питање је потпуно јасно и састоји се из два дела. Што се тиче првог дела, тачно је да сам добио тај списак сведока према којима нису примењене заштитне мере. Међутим, тежиште је, како сте ви мало пре рекли, на консолидованом списку. То је списак из јула, да видимо сада, после редукване оптужнице, ко остаје, ко не остаје. Због тога је потребан комплетан списак и заштићених и незаштићених сведока.

Жан-Клод Антонети: Да, свакако, у потпуности сте у праву. Господин Шешељ овде износи један прави проблем. Тај списак је послат у јулу, дакле, списак сведока који не подлежу заштитним мерама. У међувремену је оптужница модификована и то све треба узети у обзир. Због тога је потребно да имамо консолидовани списак који ће бити тачан. Можда неки од тих сведока више не могу доћи јер релевантни део више не постоји у оптужници.

Господине Саксон, имам осећај, након што сам на брзину погледао поднеске, јер нисам довољно дуго на овом предмету, али имао сам прилике да видим и утврдим да постоји кашњење у односу на догађаје. Даћу вам један пример. Знате да је правилник измењен, и то правило 92 тер. И господин Шешељ то вероватно зна. Трибунал је, наиме, одлучио да ће постојати могућност у будућности да дођу сведоци на основу правила 92 тер, које садржи један врло једноставан модус. Наиме, сведок дође, потврди да његова писана изјава одражава тачно оно што је он рекао и на основу тога оптужени може унакрсно испитивати сведока. На моје велико изненађење, ви сте споменули нека стара правила, а ја нисам нашао правило 92 тер и закључио сам да вероватно касните. Кашњење треба надокнадити. Ваше поднеске треба ускладити са тренутним позитивним процедуралним одредбама. У најмању руку, списак сведока треба да одговара стварности, односно треба знати да су то тачно сведоци које ћете ви извести како бисте подупрли своје наводе из оптужнице и да имате стварну и очигледну намеру да те сведоке позовете. Од када сам ја претпретресни судија у овом поступку, и у светлу промене процедуре претпретресног поступка, уопштено гледајући, предмет се мора припремити на најбољи могући начин за суђење. Ја сам за то одговоран. Ако моје друге колеге нису размишљале на тај начин, данас се ситуација променила и сви имају исто мишљење. Ми судије смо професионалци и морамо се побринути да су околности такве да омогућавају најквалитетнији могући рад, а он претпоставља, између осталог, достављање једног ажурираног списка, јер, на темељу тог списка сведока оптужени ће припремати своју одбрану и унакрсно испитивање.

Тужилаштво: Врло кратко, часни суде, две ствари. Прво, што се тиче 92 тер нема кашњења, ми смо у току и веће има пред собом најмање пет или шест врло дугачких исцрпних поднесака за усвајање писаних доказа по правилу 92 тер. Веће то има још од прошле јесени. Ми смо у то уложили доста времена, доста труда јер смо почели радити на томе кратко након што је усвојено правило 92 тер. Дакле, поступили смо ефикасно и експедитивно. Што се тиче потребе за консолидованом листом сведока, ја схватам то што сте ви рекли, да треба узети у обзир сужавање опсега оптужнице, поготово у погледу дела почињених у основи. И наравно, биће промена у списку сведока Тужилаштва и ми ћемо у врло скорој будућности и доставити такву листу. Међутим, морам рећи да су неки сведоци предмет тренутних налога за заштитне мере и ти сведоци не могу бити идентификовани на тој листи. То је једина резерва коју сам хтео изнети и на коју сам вам хтео скренути пажњу.

Жан-Клод Антонети: Ово је кључно питање за све нас, за веће, за вас и за оптуженог. Сведоци који ће доћи да сведоче, како сам малочас објаснио потпадају у три групе, три нивоа и ја тражим од вас да своју тезу изнесете на најефикаснији могући начин. Ја, наравно, не желим да тужилац збрда-здола позива своје сведоке: сада један сведок на околности дела почињених у основи, сада неки сведок који ће успоставити везу између починилаца и дела. Не, то би било узалудно трошење времена и енергије. Ако је суђење вођено на исправан начин и ово вам говорим као професионалац који је и сам радио то што ви сада радите. Ви морате потрошити одређену енергију, напор у прво време да позовете, да изведете сведоке који ће сведочити на околности дела почињених у основи. Дакле, сведоци базе злочина. Та прва фаза је важна. Важне су све, међутим, она је од посебне важности за оптуженог и његову одбрану. Ја сматрам, и у том погледу ћу и издати једну одлуку, ви морате као прво позвати оне сведоке који ће сведочити на дела почињена у основи, али не без икаквог реда. Њих треба позвати једним логичким редоследом. Редоследом каквог предвиђа Правилник. Дакле, прво сведоци вива воче, које ће оптужени унакрсно испитивати и зашта ће имати једнако време које ћете ви потрошити на главна испитивања. Ако ви потрошите сат времена, оптужени има право на сат времена унакрсно испитивања. И они морају бити правилно распоређени у различите општине, и молићу да ово забележите јер је доста важно и олакшаће вам посао. Дакле, добро организовани, циљани сведоци вива воче који ће за вас из ваше перспективе бити важни. Затим, након тога требате поткрепити оно што су ти вива виче сведоци рекли, уз помоћ сведока које ћете позвати по правилу 92 тер, а које пак нећете испитивати, већ који ће подлетати само унакрсном испитивању, а онда ће се читава та ствар завршити са сведоцима 92 бис, дакле писани материјали и изјаве који ће потврдити оно што је ова прва група сведока рекла.

Имате целу једну архитектуру, један добро разрађени концепт позивања сведока и извођења доказа. Оптужени ће на тај начин видети каква је теза оптужбе, који су кључни сведоци, дакле сведоци догађаја, затим сведоци који ће поткрепити ове прве и на крају сведоци по правилу 92 бис. И одбрана ће такође користити исти систем. Ово је, по мом мишљењу, најефикаснији систем извођења доказа и он ће вам омогућити да уштедите на времену. Зашто? Зато јер ако позовете, као што сам малочас рекао, за неке општине имате више сведока, на пример Воћин, имате 16 сведока. Ако 16 сведока дође овде уживо сведочити и испричати по шеснаести пут једну те исту ствар, губимо на времену. Не треба 16 пута понављати једно те исто, да је нека кућа спаљена и да нам овде 16 сведока каже да је та иста кућа била спаљена. На вама је да одредите од ових 16 сведока који су кључни сведоци који ће јасно изнети неке поставке, неке наводе. Затим ћете их поткрепити сведоцима по правилу 92 тер и коначно онима по правилу 92 бис и то тако урадите за сваку општину. Ако оптужени буде имао све то на располагању, онда ће то и њему омогућити да се квалитетно припреми за унакрсно испитивање, да боље упути своје истражитеље који ће радити на истраживању ових околности. Јер иначе, с обзиром на број сведока и број страница, више се нећемо моћи снаћи ни ми. Овако нешто ће омогућити већу да тачно зна која је теза коју тужилац жели доказати и како је жели доказати.

Да би се овај поступак контрадикторне природе могао одвијати како треба, да би могли уштедети на времену, да би могли ефикасно поступати, ја ћу на ову тему издати једну одлуку. Осврнућу се на општине појединачно, по листи коју сте доставили и тражићу да нам кажете тачно какав диспозитив односно каква средства желите овде ставити на располагање, како ћете организовати извођење својих доказа. Дакле, како ћете изводити, каква питања ће се постављати и што се тиче усвајања писаних докумената да буде јасно да се свим сведоцима не предочавају исти документи. Ето, то је један начин рада за који сматрам да је јасан и ефикасан. Ми ћемо се враћати у будућности на то, али ја сам вам хтео већ сада назначити која је моја концепција рада. Јер, на крају ће се судије морати позабавити овим материјалом. Не желимо се довести у ситуацију да не знамо где смо. Да бисмо то избегли, морамо усвојити најефикаснији могући начин рада. Знамо да на овом Трибуналу тужилац стално говори како му треба времена и ја то схватам, али то време треба бити добро искоришћено. То време не сме бити улудо бачено. Како бисте то избегли, изнесите своје доказе на основу одређене логике, одређене архитектуре, да се тако изразим, извођења доказа, и како би оптужени знао где се налазе и како да одговори на оптужбе. Господине Саксон, изволите.

Тужилаштво: Часни суде, уз сво дужно поштовање, пре него што веће изда налог на ову тему, тужилац апелује на веће да погледа поново оно што је поднесено по правилу 92 тер ове јесени, јер ћете видети да је тужилац већ предложио један систем. Два поднеска се односе на сведоке догађаја, односно на базу злочина и на Хртковце, на пример.

Жан-Клод Антонети: Опростите, само тренутак, још нешто на шта треба да вам скренем пажњу као претпретресни судија. Мене је веће задужило и дало ми све правна овлашћења да доносим релевантне одлуке, па и одлуке по захтевима поднесеним по правилу 73. Постоје две ситуације када не могу сам одлучивати: захтев за привремено пуштање на слободу и друго, уколико оптужени поднесе прелиминарни поднесак у којем се жали на форму оптужнице, дакле, приговор на оптужницу. У том случају надлежност има веће, за све остало надлежност имам ја. Међутим, ту морам изнети једну резерву. Ја сам члан једног трочланог већа, заједно са судијом Бономијем и судијом Робинсоном. Међутим, то веће неће нужно судити у предмету односно неће нужно бити у већу које ће водити главну расправу. Мене је о томе обавестио председник тог већа. Мени у сваком случају и даље помажу двојица судија, међутим, у овом претпретресном поступку ја не могу одлучити хоће ли изјаве бити усвојене по правилу 92 бис или не. Зашто? Зато јер моје колеге, које ће морати о томе одлучивати, такође имају право да кажу шта мисле. А моје колеге, које ће једног дана бити именоване у веће којем ћу ја бити председник, а које ће водити главну расправу, која ће почети датума о којем ћемо још разговарати, на шта ћу се после вратити, ће имати право гласа, имати право одлучивања по овим поднесцима, односно по правилу 92 бис. Можда ће они рећи да је нешто већ разјашњено путем сведока вива воче или на основу изјава по правилу 92 тер. Међутим, на основу властитог четворогодишњег искуства, које није безначајно, верујте ми, немојте мислити да ћу ја аутоматски тек тако неке ствари решавати. То не долази у обзир. Ја хоћу тачно да знам на који начин сте замислили извођење доказа, ко су који сведоци, ко су сведоци вива воче, 92 тер, 92 бис и тако даље. Када Веће буде конституисано, оно ће решавати по захтевима поднесеним по правилу 92 бис. Дакле, имате двојако поступање: вива воче сведоци и 92 тер. Тек касније долази 92 бис, осим у случајевима преминулих сведока. Међутим, то је сада друга тема, о томе ће после бити говора. Даћу вам пример.

Имате један захтев који је недавно поднесен и којим се тражи да се усвоји нека изјава. За пример ћемо узети изјаву господина Бабића у предмету Милошевић. Господин Шешељ ће, наравно, дати свој став када за то дође време, у вези са овим. Он је можда за, можда је против, ја о томе за сада не знам ништа, међутим, усвајање ће бити предмет одлуке већа које ће судити у предмету, не већа које води претпретресни поступак. Веће које ће судити у предмету биће састављено од мене и још двојице колега. Према томе, што се тиче тих поднесака, одлука за сада

још нема. Исто вреди и за усвајање исказа који је господин Шешељ дао у предмету Милошевић. Ви сте затражили да се то усвоји у доба када је оптужени био на болесничкој постељи. Треба видети да ли он има шта против или не, ја то не знам, а веће ће одлучити да ли има места усвајању тог исказа или не. Тачно је да треба да поступамо брзо и експедитивно, али морамо такође поштовати Правилник и Статут и поступати мудро и сигурно. Дакле, одлуке које се тичу меритума, које се тичу саме сржи суђења су одлуке за које надлежност има веће, и то веће које ће судити у поступку које ће водити главну расправу. Што се тиче већа које ће бити конституисано и што се тиче датума почетка суђења, ја ћу бити потпуно јасан и даћу до знања свима, укључујући и оптуженог, како бих га уверио да му ништа не кријем и да му говорим све. Овај трибунал, као што знате, има три суднице. Ову у којој јесмо, затим судницу број два и судницу број три. У судницама се континуирано ради јер се тренутно у њима воде суђења, односно неки поступци. Данас можемо заседати овде јер веће у предмету Милутиновић заседа ујутро и у једном малом делу поподнева, иначе су суднице стално заузете. Трибунал има само три суднице. Дакле, могуће је да се води шест симултаних суђења, шест суђења истовремено, а такође ће се покушати започети и са седмим суђењем, тако што ће се неки предмети ротирати. Ако предмет господина Шешеља буде додат, биће то осми поступак. Ја сам малочас чуо господина Шешеља који тражи најмање месец дана.

Оно што бих ја хтео чути и сазнати од господина Шешеља, занима ме ваше мишљење, ви сте овде главна заинтересована странка, јер као што сам рекао, ево већ четири године чекате на почетак суђења и није ваша грешка што чекамо већ четири године. Пред вама је велики посао, господине Шешељ. Сви поднесци, сви предлози, који нису престајали долазити, готово сваког дана стигне некакав поднесак, морате све то проучити и морате одговорити. Према томе, пред вама је један велики посао. Ја не знам како ви стојите тренутно, колико сте тога прочитали и проучили, јер схватам да сте све до сада били суочени са читавим низом процедуралних проблема. Не знам колико сте имали прилике бавити се меритумом. Међутим, ваш поступак, ваше суђење би требало трајати минимум годину дана, што значи да је пред вама велики посао, поготово у светлу чињенице да сте ви тај који води одбрану, дакле, ви ћете читати документе, ви ћете се припремати за унакрсно испитивање, ви ћете проучавати доказне предмете. Реч је о огромној количини посла. Од децембра сте штрајковали сте глађу, неко време нисте били у стању да радите. Примео сам на знање чињеницу да су ваши асистенти у Београду, да нису овде. Дакле, ситуација није једноставна. Оно што бих ја хтео сазнати од вас је када ви видите, отприлике гледајући, почетак суђења, када ви мислите да бисте били у потпуности спремни и оперативни, да се тако изразим, за почетак суђења?

Проф. др Шешељ: Господине Антонети, мени треба месец дана, ако ми омогућите то, да се изјасним по свим овим нагомиланим поднесцима Тужилаштва. По мојој процени, има их око четрдесет. Ја сам већ дао налог правним саветницима да на томе раде и отприлике месец дана од данас је довољно. Када се испуне све друге процесне претпоставке, а ја сам их изнео у виду примедба и ви сте се сложили са свим тим процесним претпоставкама, ја ћу бити спреман за почетак суђења. Сматрам да је сваки разуман рок за почетак суђења већ прошао, а мени се од првог дана журило да суђење почне што пре. Али вас подсећам, господине Антонети, ви сте били члан Претресног већа 2004. године, када сам ја саопштио на једној од статусних конференција, нисте ви били присутни, да сам чуо из одређених служби Трибунала да се моје суђење спрема тек за 2007. годину. То имате у стенограму једне од статусних конференција из 2004. године. Значи, још тада су они знали да суђење не може почети пре 2007. године и ћутали су о томе. Ја сам то сазнао неким својим каналима. То је забележено у транскрипту статусне конференције.

Пошто је прошао сваки разуман рок за почетак суђења, ово суђење већ у старту не може бити правично после више од четири године притвора. Ја сматрам, господине Антонети, да је у вашој земљи, у Француској, тако нешто немогуће да неко у затвору чека четири године по-

четак суђења, убеђен сам у то. У мојој земљи је немогуће. Онда када ви одредите да суђење почне, а Тужилаштво испуни све ове процесне претпоставке, ја ћу бити спреман. Дакле, да консолидују списак сведока, да пречисте текст оптужнице, да пречисте текст претпретресног поднеска, да ми све што морају да ми доставе, доставе на папиру и на српском језику и да се реши питање финансирања, ја сам одмах спреман, тог дана, па макар ноћу читао документа, макар непрекидно читао, није проблем. Оног дана када испуне све ове процесне претпоставке, ја сам спреман. Када ће бити тај дан, то ви одредите.

Још једну ствар бих само замолио. Због чињенице да се сам браним у свом предмету и због здравствених разлога, ја сам већ подносио захтев да суђење буде три радна дана у недељи. То су два разлога због којих то тражим. И тражим да седим у првом реду клупа предвиђених за одбрану, да будем и на тај начин визуелно равноправан са заступницима оптужбе. То сам већ захтевао пред прошлим претресним већем, али одлука никада по том питању није до сада донесена.

Жан-Клод Антонети: Што се тиче три дана, ја се у потпуности слажем са вама. Суд је развио ову праксу да се заседа сваки дан од понедељка до петка, што, наравно, има одређене последице везано за квалитет рада. Ви се сами заступате и потпуно је разумно да тражите да радите само три дана, као што је био случај са господином Милошевићем. Осим тога, ви сте навели и здравствене разлоге. Ја бих такође хтео да кажем да, уколико бисмо почели за месец, месец и по дана или у неко скорије време, сам председавајући судија у једном другом предмету и у том предмету ми заседамо скоро сваки дан, што значи да бих у овом другом предмету, Прлић и остали, ја заседао пре подне, а онда бих поподне заседао у вашем предмету, што ће, наравно, захтевати један надљудски напор, међутим, ради се о изузетним околностима. Ви сте ту већ четири године и имате право да вам суђење почне без обзира на одређене последице које ће то имати по друге. Ја ћу обавестити председника суда, будући да он именује судије већа, о мом властитом распореду везано за овај други предмет и у складу са тим распоредом бих могао, рецимо, да заседам у вашем предмету три дана. Или можда два дана, зашто да не, могли бисмо да радимо два дана. То би требало размотрити, требало би размислити о томе.

Само заседање захтева одређену логистику. Судије морају имати на располагању и секретарице и канцеларије и своје саветнике. Неки од њих морају бити присутни у судници. Затим, ту су такође и одређене финансијске импликације за Секретаријат. Колико је мени познато, тренутно постоје одређени финансијски проблеми који не омогућавају да се води више од шест симултаних суђења. Уколико би вама сада почело суђење, то би био чак осми поступак, односно осмо суђење што би, наравно, имало додатне финансијске импликације са којима ја нисам упознат. Углавном, у сваком случају, ја сам примио на знање да бисте ви да почнете што је пре могуће и наравно, требало би да имате на располагању време како бисте проучили све оне поднеске који још увек нису решени, односно на које још увек нисте одговорили.

Што се тиче самог планирања времена, будући да нам је оптужени рекао да ће бити спреман за месец дана, постављам питање Тужилаштву. Прво, да ли ћете ви за месец дана бити спремни да нам доставите консолидовани списак сведока и доказних предмета. Затим, да доставите измењени претпретресни поднесак, измењен на онај начин како сам ја то сутерисао. Такође, да нам кажете да ли ћете бити спремни за месец дана да се почне са суђењем.

Тужилаштво: Часни суде, оно што ми пада на памет везано за неке ствари које сте ви сада рекли је да ће Тужилаштво у скоријој будућности бити спремно за суђење, ако не за месец дана, онда сигурно у наредних неколико месеци. Међутим, ја бих хтео да се посаветујем са већем у вези са два питања која је веће покренуло. Пре свега, веће је покренуло питање подношења новог претпретресног поднеска, а такође и подношења неколико табела које бисте ви хтели да добијете. То су табеле на којима би се видело које документе Тужилаштво намерава да предочи сведоцима, затим, како се кривична одговорност по члану 71 уклапа у наш доказни мате-

ријал и тако даље. Часни суде, сав овај материјал, све ове информације су већ садржане у прет-претресном поднеску који се налази пред вама. Такође и у поднесцима по правилу 92 тер. Ја, наравно, знам да сте ви упознати са одлуком из предмета Челебићи од 22. јуна 1998. године, у којој стоји да претресна већа никада неће издавати узалудне одлуке. Уз сво дужно поштовање, тражим од већа да поново размисли и да нам каже да ли је потребно да се ово све уради, имајући на уму колико је времена и труда ово Тужилаштво уложило како би било спремно за суђење. Ми ћемо, наравно, доставити консолидовани списак сведока и једну бољу верзију оптужнице, то сигурно неће бити проблем.

Жан-Клод Антонети: Челебићи су иза нас, прошло је пуно времена, ми смо сада у ситуацији када морамо ићи напред и морамо се користити обновљеном, новом процедуром и одређеним иновацијама које нам стоје на располагању. Ова табела коју ви имате је у реду, али она мени не одговара из одређених разлога. Ја бих хтео пре свега да имам ажурирани списак сведока на коме ће се наводити референце везано за одређени документ. Као што знате, ми имамо систем електронске суднице и оно што сада усмено тражим од вас, то ћу затражити и у писаном облику. Имамо 2.827 докумената, и ви ћете морати хронолошки да поређате те документе по датуму. Најстарији документ ће у систему електронске суднице имати ознаку П1, а најновији ће носити ознаку П2827, ако списак буде ажуриран, ако сви документи буду предочени и на енглеском језику и на српском и ја желим да све те документе имам у својој канцеларији како бих могао да их прегледам. Осим тога, такође ћете морати да направите једну табелу. Ево, даћу вам пример. На пример, сведок 112 (то неће бити компликовано за вас, будући да сте скоро то и урадили), али ја желим списак докумената које ћете ви предочити том сведоку када буде седео ту у судници. Такође желим да имам врло јасну идеју о томе колико времена ће вам бити потребно за одређеног сведока.

Намеравам да одржавам статусне конференције отприлике сваких петнаест дана како бих, ево на пример везано за Воћин, дакле, ја желим да знам који од њих ће бити вива воче, сведок који ће бити под 92 бис, а који под 92 тер. Дакле, имамо сведока али на вама је да нам назначите колико времена ће вам бити потребно за тог сведока. Наравно, даћете ми списак сведока по правилу 65 тер и такође ћете, на пример, рећи колико вам је времена потребно за одређеног сведока, рецимо, потребно вам је три сата, а ја ћу можда сматрати да је довољно два сата. Са друге стране, постоје други сведоци за које ја сматрам да ће вам бити потребно више времена. Али тиме ћемо се бавити када за то дође тренутак. Пред вама је велики посао. Вас има доста у Тужилаштву, имате на располагању одређена средства и можете да се активирате. Заборавите све што је радило друго веће. Ја имам другачији приступ и метод рада. Дао сам вам врло јасне директиве, јасна упутства и ви ћете следити та упутства како би се читав поступак добро развијао.

Што се тиче самог почетка суђења, ја ћу обавестити председника суда да је господин Шешељ затражио да суђење почне у року од четири до пет седмица и ја ћу након тога обавестити све странке, укључујући и господина Шешеља, каква је одлука у вези са тиме.

Постоји још доста питања која треба решити. Ја ћу видети са својим саветницима када ћемо се поново састати, но у сваком случају то би требало да буде отприлике за петнаест дана, како бисмо могли да наставимо са радом и да радимо на припреми овог поступка.

Пре него што завршимо са радом, јер ево већ је прошло неколико минута од времена предвиђеног за завршетак рада, затражићу од господина Шешеља да нам каже да ли је задовољан условима у притвору и да ли има било каквих притужби у вези са тиме.

Проф. др Шешељ: Ја бих вас само претходно замолио, господине Антонети, пошто сте рекли да је за петнаест дана нова статусна конференција, ако то може бити за тринаест дана, за-

то што ја већ имам заказану породичну посету. Супруга ми долази 27, 28, 29. и 30. марта. Значи, 26. или после 30. марта, да не бих морао то да отказујем, ако је могуће тако да урадите.

Што се тиче затворских услова, ја немам неких посебних примедба. Управник затвора је обећао, чим процес почне, да ће ми омогућити да користим једну канцеларију са телефоном и факсом, у којој бих радио са својим правним саветницима и истражитељима.

Жан-Клод Антонети: У реду, нећемо заказати статусну током посете ваше супруге. Ја сам забележио да ће она бити ту од 27. до 30. марта, па ћемо одредити датум у складу са тиме. Поставићу вам још једно питање. Даћу касније Тужилаштву реч, али постоји још једно питање које морам да вам поставим. Тиче се вашег здравља. Можете да одговорите или на затвореној или на отвореној седници, како год желите. Ја знам да сте обично хтели да то изнесете на отвореној седници, али на вама је да одлучите.

Проф. др Шешељ: Никада ни по ком питању нећу тражити затворену седницу, господине Антонети. Што се тиче мог здравственог стања, пре десетак дана приликом ултразвучног прегледа комплетног абдомена пронашли су ми тумор на јетри. Додатни преглед електромагнетном резонанцом показује да није реч о малигном тумору, али још нису све анализе завршене. Неке специфичне анализе крви треба ускоро да буду завршене и треба сцинтиграфија да буде урађена у најскорије време. Али, то не омета моје припреме за суђење.

Жан-Клод Антонети: Што се тиче тог тумора који је, изгледа, очигледно бениган, да ли је ваш лекар предвидео да се нешто уради без хируршког захвата или са? Јер, уколико буде био потребан одређен хируршки захват ви нећете моћи да учествујете у поступку, дакле, ако будете оперисани. Уколико имате неке информације од вашег лекара, без обзира на то што се ради, рецимо, о бенижном тумору, занима ме да ли имате неке додатне информације. Јер уколико је, на пример, за петнаест дана или за три месеца потребно да се оперишете, онда је то нешто што је потребно да знамо. Знате да сам ја, господине Шешељ, такође одговоран као судија и за ваше здравље. Ја морам узети у обзир и здравље оптуженог и у том смислу вам и постављам то питање. Дакле, да ли имате било какве информације о томе шта лекари предвиђају, каква би био евентуални третман или евентуални хируршки захват?

Проф. др Шешељ: Поред холандских лекара ја сам консултовао моје лекаре из Београда, угледне универзитетске професоре, а по потреби ћу консултовати моје лекаре из Русије и из Француске. По свему судећи, ако се потврди почетна дијагноза, неће бити потребна операција. Али ја се надам, за који дан, можда највише за пет до шест дана, имаћу комплетну лекарску анализу на основу претрага. Крв су ми већ узели за те специфичне анализе и сцинтиграфија мислим да се може направити у врло кратком року. Ако се то потврди, неће бити потребна операција.

Жан-Клод Антонети: То су добре вести. Но, у сваком случају сачекаћемо да се обаве све анализе. Ево, дајем сада реч Тужилаштву. Извињавам се преводиоцима што смо мало продужили са радом, али постоје неке ствари које морају да се реше.

Тужилаштво: Укратко, часни суде, ја не знам да ли веће жели да у интересу убрзања читаве ствари одреди рок одбрани односно оптуженом за подношење његових поднесака. Осим тога, Тужилаштво такође жели да појасни неке ствари које су речене на овој статусној конференцији. Оптужени је рекао да је Тужилаштво претило и на неприкладан начин се понашало у односу на неке сведоке. Хтео бих да кажем да су те тврдње потпуно нетачне. Осим тога, ви сте споменули понашање овог оптуженог пред судом у протекле четири године. Ви сте рекли да је, по вашем мишљењу, понашање оптуженог било сасвим нормално, барем што се тиче његовог понашања током расправа. Часни суде, Тужилаштво има другачији став у вези са овим питањем. Тужилаштво такође сматра да сам записник расправа, затим такође ако се узму у обзир одлуке већа и Жалбеног већа, приказује једну другачију слику.

Жан-Клод Антонети: Господине Саксон, немојмо сада распиривати ватру. Ја сам рекао да ћемо кренути од нуле. Дакле, нови поступак. Оптужени се од данас поподне од четири сата потпуно нормално понаша. Он никога није увредио, објаснио је зашто се раније на тај начин понашао, будући да је сматрао да се крше његова права. Жалбено веће је о томе одлучило, вратило му је права која је он тражио и ево, то је добар почетак. Он једноставно жели да се његова права поштују и то сви треба да приме на знање, посебно Тужилаштво. По мом мишљењу треба да окренемо нови лист. Ја сам то већ урадио. Имали смо једну врло ефикасну статусну конференцију и видећемо како ће почети суђење.

Друго, што се тиче захтева оптуженог, односно што се тиче овог што је оптужени изнео, ја нисам упознат са тим. Не знам да ли је тај материјал преведен, да ли је заведен на енглеском језику и речено ми је да је потребно одређено време да се prevede тај документ, а да ће онда бити заведен на енглеском језику. Ја ћу онда простудирати документ и онда ћу донети одлуку, и то по правилу 77, а то се тиче непоштовања суда. Као што знате, Тужилаштво може да настави истрагу, а друго решење је да веће затражи, односно да именује амикус курија који ће извршити ту истрагу и онда доћи до одређених закључака.

Треће решење је да само веће покрене истрагу. Ја у овом тренутку немам никакве информације о свему томе. Спомини се 18 сведока. Ја ћу морати да прочитам изјаве, да видим да ли ти се сведоци уопште налазе на списку ваших сведока, будући да сада не располажем никаквим сазнањима, а онда ћу након тога донети одлуку. Прво треба видети о чему се ради, треба прочитати изјаве, видети шта стоји у тим изјавама, па тек онда одлучити. Сада је преурањено. Не постоји никакво друго решење. Ја не могу да донесем одлуку о неком документу који нисам видео, чији садржај не знам, али будите уверени да ћу га помно проучити.

Тужилаштво: Као што знате, Тужилаштво има обавезу да отворено поступа пред већем и тако ће и наставити да се понаша. Тужилаштво би волело да добије примерак поднеска оптуженог пре него што се да преводилачкој служби, будући да ми имамо запослене који могу да читају документ у оригиналу.

Жан-Клод Антонети: Што се мене тиче, ту нема никаквих проблема, будући да документ на језику оптуженог треба да се заведе на том језику а онда да се расподели. Дакле, постоји одређена процедура а не видим зашто преводилачка служба не би доставила вама копију онога што је оптужени написао на властитом језику. Затражићу од правног помоћника да тако наложи преводилачкој служби.

Још једном, извињавам се преводиоцима, ево сада је седам и петнаест продужили смо за петнаест минута, но у сваком случају ускоро ћемо се видети. Све ћемо учинити да се датум не поклопи са посетом ваше супруге, како се то не би пореметило. Ја ћу вас обавестити о датуму следеће статусне конференције и онда ћемо моћи да се позабавимо нерешеним питањима. Свима вам желим угодно вече.

Молим, устаните.